

บทที่ 5

สรุปผลงานวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลงานวิจัย

การศึกษาเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนเพื่อการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายก และการเพิ่มมูลค่าด้านภูมิปัญญาชุมชนและท้องถิ่นและทรัพยากรในชุมชนสู่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เมื่อพิจารณาถึงประเด็นการสร้างความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเห็นว่า ประเด็นที่ค้นพบไม่ได้หมายถึงวิธีการสร้างมูลค่าที่เพิ่มขึ้นให้เกิดขึ้นแก่ผลผลิตของชุมชนโดยตรง แต่เป็นการสร้างแนวทางที่จะทำให้เกิดคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งคุณค่าในการจรรโลงจิตใจของผู้คน โดยที่ประชาชนทั่วไปสามารถใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศของชุมชนที่มีอยู่ตามธรรมชาติเพื่อการพักผ่อนและผ่อนคลาย ทั้งยังสามารถใช้ประโยชน์ในการแสวงหาความรู้และรวมถึงพัฒนาความรู้ในเชิงการศึกษา ประการสำคัญ การดำรงรักษาให้ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศของชุมชนอยู่อย่างยั่งยืนจะมีผลต่อความยั่งยืนของวิสาหกิจต่าง ๆ ภายในชุมชนตามไปด้วย เดวิด บี ดับบลิว (David, B. W., 2001) วูด เอ็ม อี (Wood, M. E. 2002) และองค์กรเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (The Nature Conservancy Organization, 2017) ได้ให้แนวคิดที่มีความเห็นถึงการเชื่อมโยงกิจกรรม กลุ่มองค์กรวิสาหกิจชุมชน ทรัพยากรทางสังคมหรือทุนทางสังคมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ มาดำเนินการร่วมกัน ดังนั้น การที่ชุมชนสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชนเข้าด้วยกัน และร่วมจัดทำแผนกิจกรรม รวมทั้งการนำผลผลิตและบริการมาจัดการร่วมกันโดยใช้ธรรมชาติเป็นฐานถือเป็นสิ่งที่อยู่ในองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วย

นอกจากแนวคิดที่ทำให้เกิดความชัดเจนต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว วิธีการศึกษาความต้องการจำเป็นของชุมชนจากแนวคิดต่าง ๆ เช่น เดวิดสัน อี เจ (Davidson, E. J., 2005) ครูเกอร์ (Krueger, n.d.) ศูนย์บริการกองทุนทรัพยากรแห่งชาติ (Compassion Capital Fund National Resource Center, 2010, p. 4) และบุคคลอื่น ๆ ต่างนำเสนอถึงแนวคิดความต้องการจำเป็นว่าเป็นความต้องการในการแก้ไขปัญหา ในที่นี้ อาจเป็นปัญหาในเชิงเปรียบเทียบหรือในเชิงสัมพัทธ์และปัญหาที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนภายในชุมชน

สิ่งที่สามารถนำไปประเมินว่าชุมชนมีปัญหาและมีความต้องการจำเป็นที่แท้จริงมากน้อยเพียงใด คือวิธีการและขั้นตอนการประเมินชุมชน ซึ่งจะสามารถทำให้ค้นหาปัญหาและความต้องการจำเป็นของชุมชนได้ ดังที่แนวคิดในการประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนและกลุ่มองค์กรชุมชนจากมหาวิทยาลัยไอโอวา (Iowa State University Extension and Outreach, 2016) นำเสนอเทคนิคในการเก็บข้อมูลความต้องการจำเป็นจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ตัวแทนชุมชน ผู้นำชุมชน พ่อครัวและจากกลุ่มองค์กรชุมชน นอกจากนี้ ยังมีเทคนิคต่าง ๆ ที่นำเสนอโดยกรมพัฒนาชุมชนไว้หลายวิธีการ (ครรชิต พุทธิโกษา, 2554, หน้า 7 - 28) เช่น การศึกษาเพื่อประเมินสภาพปัญหาในชนบทและท้องถิ่น การประเมินสภาวะชุมชนแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ชนบท วิธีการศึกษาวิเคราะห์ชนบทนิเวศเกษตร และการศึกษาวิธีอื่น ๆ แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่กล่าวถึงวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการศึกษาเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้น การประเมินความต้องการจำเป็นยังได้นำแนวคิด สันตาร์ท็อพเพื่อผลกระทบทางสังคมซึ่งเป็นแนวคิดซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานการทดลองมากกว่าการศึกษาแบบจิตนาการ มาประยุกต์ร่วมกับแนวคิดในการศึกษาเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนเพื่อพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดนครนายก ซึ่งความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าดังกล่าวหมายถึงมูลค่าด้านภูมิปัญญาชุมชนและท้องถิ่นรวมถึงทรัพยากรภายในชุมชนตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยนี้

วิธีการศึกษานอกจากจะมีศึกษาเชิงสำรวจและมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่และกลุ่มประชากรที่มีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนแล้ว การศึกษายังมีการศึกษาในเชิงคุณภาพด้วยวิธีการศึกษาเจาะลึกโดยนำซอฟต์แวร์เอ็นวีไวมาใช้ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ลักษณะการเชื่อมโยงของกิจกรรมการประกอบการเกษตร การประกอบวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งผลการวิเคราะห์ดังกล่าวได้นำไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลความต้องการจำเป็นของสมาชิกในชุมชนในขั้นตอนการทดสอบพฤติกรรมของชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลไปสู่การพิจารณาข้อมูลด้านต่าง ๆ ในขั้นตอนสันทำให้พบถึงความต้องการจำเป็นของชุมชนที่แท้จริงและสามารถสร้างตัวแบบของกิจกรรมการสนองตอบความต้องการดังกล่าว

การสำรวจพื้นที่ชุมชนในเบื้องต้นทำให้สามารถกำหนดสมมติฐานของสันเพื่อนำไปค้นหาพฤติกรรมด้านความคาดหวังในต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชน ซึ่งการค้นหาพฤติกรรมของสมาชิกชุมชนตามกรอบของสมมติฐานที่กำหนด พบว่า พฤติกรรมในด้านความต้องการจำเป็นที่ได้จากการ

ค้นหาทัศนะด้านความคาดหวังทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ มีความสอดคล้องเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับประเด็นต่าง ๆ ของสมมติฐาน กล่าวคือ ชุมชนต่างเห็นพ้องถึงสิ่งที่ควรจะเป็นและควรต้องแก้ไข เนื่องจากมีผลกระทบต่อชีวิตและวิถีชุมชน ความเป็นผู้นำในผลผลิตและการบริการ ทำให้ชุมชนจำเป็นต้องแสวงหาความรู้ ซึ่งความรู้ที่ต้องการเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางการผลิตและปัจจัยทางการตลาด ได้แก่ ประการแรก ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกกิจกรรมและทุกกลุ่มอาชีพของชุมชน ประการที่สอง ความรู้ในด้านการจัดการกิจกรรม การจัดการเชื่อมโยงกิจกรรมที่มีอยู่ภายในชุมชน ประการที่สาม การประสานความร่วมมือระหว่างภาคี การลดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานภาคีกับสมาชิกในชุมชน ประการที่สี่ การสร้างวิถีชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประการที่ห้า การสร้างมาตรฐานคุณภาพของผลผลิตและบริการ และประการที่หก การสร้างระบบคิดในการจัดการของชุมชนเพื่อประสิทธิภาพในการจัดการวิสาหกิจภายในชุมชน

ข้อมูลจากการค้นหาพฤติกรรมของชุมชนตามกรอบของสมมติฐานข้างต้น นำไปสู่การกำหนดข้อเสนอในเชิงค่านิยมเพื่อเป็นแนวทางสู่การจัดทำผลผลิตขั้นต่ำที่ชุมชนต้องการเพื่อพิสูจน์ว่า ข้อเสนอของค่านิยมดังกล่าวเป็นจริงหรือไม่ และจากผลของการนำความต้องการจำเป็นขั้นต่ำไปทดสอบพฤติกรรมด้านความต้องการจำเป็นของชุมชน ทำให้สามารถตอบคำถามในการวิจัยได้อย่างชัดเจนว่า ประการแรก ชุมชนมีความต้องการความรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการประกอบการด้านต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า การประกอบการต่าง ๆ ของชุมชนจะเกิดความยั่งยืนและสามารถทำให้วิถีความเป็นอยู่มีความมั่นคง ประการที่สอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการประกอบการด้านการเกษตร การประกอบการวิสาหกิจต่าง ๆ ของชุมชน ชุมชนมีความมั่นใจว่า การมีส่วนร่วมดังกล่าวจะสามารถทำให้เกิดการเชื่อมโยงกิจกรรมของกลุ่มชุมชนเข้าด้วยกันและสามารถสร้างประโยชน์ให้กับตนเองและครอบครัวซึ่งมีผลต่อชุมชนโดยรวม ประการที่สาม ชุมชนมีความต้องการให้ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ของระบบสาธารณูปโภคที่มีผลต่อคุณภาพผลผลิตและบริการ โดยเฉพาะการปรับปรุงเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการบริการในด้านการท่องเที่ยว การสนับสนุนกิจกรรมด้านการขนส่งสินค้าและการจัดจำหน่าย เป็นต้น ประการที่สี่ ความต้องการกลไกที่จะทำให้ผลผลิตและการบริการของชุมชนสามารถนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลผลิตและบริการเกิดมาตรฐานคุณภาพอันเป็นเสมือนข้อตกลงของกลุ่มวิสาหกิจที่ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ประการที่ห้า ความต้องการพัฒนา

ความร่วมมือเครือข่ายภาคีเพื่อลดความขัดแย้งและการพัฒนาการเชื่อมโยงวิสาหกิจต่าง ๆ ของชุมชนเข้าด้วยกัน ประการที่หก ความต้องการในการสนองตอบต่อขั้นตอนการผลิต

การนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลของความต้องการจำเป็นที่ได้จากการทดสอบพฤติกรรมมาพิจารณาในขั้นตอนสืบร่วมกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ประกอบการวิสาหกิจ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประชุมสัมมนากลุ่มย่อยและผลการวิเคราะห์ข้อมูลสะท้อนกลับของนักท่องเที่ยวพบว่า ผลผลิตของกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชนในพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กิจกรรมซึ่งสนองความความต้องการเพื่อการพัฒนาความสามารถของชุมชนดังนี้

- 1) การบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดความยั่งยืน
- 2) ความสามารถในการบริหารกิจกรรมการผลิตและการบริการ
- 3) การพัฒนากลไกและเครื่องมือรวมทั้งเทคนิควิธีในการพัฒนาผลผลิตและการบริการให้เกิดมาตรฐานคุณภาพระดับท้องถิ่น
- 4) การพัฒนากระบวนการส่งเสริมการผลิตและการตลาด
- 5) การพัฒนาความสามารถในการให้บริการแก่ผู้บริโภคและผู้ให้บริการ
- 6) การพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการประกอบกิจกรรมตามความถนัดและตามงานอาชีพที่ทำ
- 7) การพัฒนาภาคีและเครือข่ายเพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนต่อการพัฒนาวิสาหกิจต่าง ๆ ของชุมชนโดยเฉพาะวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 8) การพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการดำเนินงานของชุมชนซึ่งเป็นความต้องการที่มาจากความต้องการในการบูรณาการและเชื่อมโยงวิสาหกิจภายในชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการกระจายผลประโยชน์ของชุมชน

ผลผลิตทั้ง 8 ประการ ถือเป็นกิจกรรมที่สามารถสนองความต้องการของชุมชน ทั้งนี้ จะเห็นว่หากมีการตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าว ชุมชนจะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาภายนอก เนื่องจากพื้นฐานค่านิยมทางสังคมของคนในชุมชน มีลักษณะการถ้อยทีถ้อยอาศัย ซึ่งหมายถึงการเชื่อมโยงและมีความร่วมมือกันด้วยทุนทางสังคม แม้การแสดงออกทางความคิดจะมองว่าสิ่งทั้งหมดเป็นกิจกรรมของวิถีอาชีพที่ทำเพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว แต่การแสดงออกทางความคิดดังกล่าวไม่ได้มองถึงมิติด้านผลลัพธ์ และผลกระทบของลักษณะที่มีอยู่ภายในชุมชน

5.2 อภิปรายผลการประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนเพื่อการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่า วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดทำผลผลิตเพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นของชุมชน คือการนำสิ่งต่างๆ ทั้ง 8 ประการ ดังที่กล่าวข้างต้นตอบสนองแก่ชุมชน ทั้งนี้หากพิจารณาสิ่งที่ชุมชนมีอยู่ จะพบว่า พื้นที่ชุมชนในทุก อำเภอของจังหวัดนครนายก มีศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตรและศูนย์การเรียนรู้เกษตรพอเพียง เช่น ศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านหัวถนนตำบลเกาะโพธิ์ อำเภอปากพลี ศูนย์การเรียนรู้ภูมิรักษ์ธรรมชาติ ตำบลหินตั้งอำเภอเมืองนครนายก ศูนย์เรียนรู้ด้านการทำการเกษตรพอเพียงบ้านทุ่งกระโปรง ตำบลป่าขละอำเภอบ้านนา เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีศูนย์การเรียนรู้อีกมากมายในพื้นที่ทุกอำเภอของจังหวัดนครนายก ดังนั้น แหล่งความรู้ภายในพื้นที่ชุมชนจึงเป็นภูมิปัญญาที่เป็นแหล่งความรู้ซึ่งสามารถนำมาจัดกิจกรรม เผยแพร่ความรู้ให้แก่สมาชิกชุมชนได้เป็นอย่างดี กิจกรรมที่สำคัญในการสนองต่อความต้องการของสมาชิกชุมชนอีกประการหนึ่งคือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการเรียนรู้จากชุมชนหนึ่งสู่ชุมชนหนึ่งทั้งภายนอกและภายในพื้นที่ชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่ชุมชนมีกิจกรรมที่มีลักษณะที่หลากหลายจึงสามารถแลกเปลี่ยนและเรียนรู้จากประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี

เนื่องจากพื้นที่ชุมชนที่มีการประกอบการเกษตร มีการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวอยู่มาก จึงเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงกลุ่มวิสาหกิจและกลุ่มการเกษตร จนสามารถพัฒนาเป็นเครือข่ายความร่วมมือได้ไม่ยาก หากพิจารณาข้อมูลการเชื่อมโยงของกลุ่มกิจกรรมด้านการเกษตรและวิสาหกิจต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดนครนายก (ภาพที่ 4.1 ในบทที่ 4) จะพบถึงการเชื่อมโยงของกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้ โดยมีผลผลิตที่โดดเด่นเป็นมะยงชิดโดยมีกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เป็นกิจกรรมแวดล้อมที่สำคัญ การแสดงภาพเป็นมิติของกลุ่มกิจกรรมได้ทำให้เห็นถึงความสามารถของการเชื่อมโยงภายในชุมชนและการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดคุณค่ามากขึ้น ทั้งในเชิงมาตรฐานและคุณภาพของการผลิตผลผลิตและการบริการ

การพัฒนาที่สำคัญซึ่งชุมชนต้องการอีกประการหนึ่งคือ ความสามารถในการตลาด ทั้งด้านความรู้และการสนับสนุนทรัพยากรที่เอื้ออำนวยทางการตลาด เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรทั้งผลผลิตโดยตรงและผลผลิตแปรรูป ชุมชนยังมีความต้องการในการสนับสนุนด้านช่องทางการตลาดอยู่มาก โดยเฉพาะเส้นทางคมนาคม ความต้องการในการสนับสนุนความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์ผลผลิตและ

บริการ ความรู้ในการแปรรูปผลผลิต และการบรรจุภัณฑ์ที่ไม่มีความสลับซับซ้อน นอกจากนั้น การให้ความรู้ทางการตลาดในด้านอื่น ๆ จะต้องไม่มีความซับซ้อนเช่นกัน โดยเฉพาะแนวคิดของ กระบวนการทางการตลาดที่เรียกว่าห่วงโซ่คุณค่า อันเป็นแนวคิดที่ให้ความรู้ทั้งกระบวนการตั้งแต่ ขั้นตอนการผลิตไปจนถึงขั้นการนำออกสู่ตลาด ซึ่งมีความซับซ้อนเกินกว่าที่สมาชิกในชุมชนจะเข้าใจ ดังนั้น การจะนำความรู้สู่ชุมชนได้อย่างเป็นประโยชน์ก็คือ ความรู้จากการปฏิบัติ และความรู้ที่เรียนรู้ จากประสบการณ์ด้วยกระบวนการที่ง่ายแต่มีความเป็นระบบ

สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือ การที่ชุมชนมีความรู้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็น กิจกรรมด้านการผลิตผลผลิต การบริการ การมีส่วนร่วมในการจัดการกับอุปสรรคปัญหา รวมทั้ง การนำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ แต่สิ่งที่ชุมชนขาดไปคือ การนำสิ่งดังกล่าว มาจัดทำเป็นแบบแผนหรือการจัดทำให้เกิดความเป็นระบบที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพของชุมชน ดังนั้น การพัฒนาในประเด็นทั้ง 8 ประการ คือความต้องการจำเป็นที่แท้จริง ของชุมชนที่จะสร้างความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.3 ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

การศึกษาเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนเพื่อการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่ม มูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งพบถึงความต้องการขั้นต้นหรือขั้นต่ำของสมาชิกชุมชนใน พื้นที่ที่มีความต้องการในสิ่งที่สามารถนำไปปรับปรุงการประกอบกิจกรรมด้านอาชีพของตน โดยเฉพาะความรู้ในการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านผลผลิต ดังนั้น การสร้างความสามารถดังกล่าวจึง ควรมีดังนี้

1.1) สนับสนุนให้ชุมชนและสมาชิกชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากศูนย์การเรียนรู้ที่มีอยู่ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความสามารถในการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรและ ผลผลิตจากการประกอบวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจอื่น ๆ

1.2) ส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงที่เข้มแข็งโดยสร้างความเข้าใจถึงกิจกรรมที่เชื่อมโยง กันภายในชุมชน รวมทั้งการสร้างความเข้าใจต่อผลกระทบด้านบวกของการเชื่อมโยงกิจกรรมด้านอาชีพ รวมทั้งการเกิดผลลัพธ์ที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

1.3) การจัดทำคู่มือสำหรับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนซึ่งมีหน้าที่ในการสนับสนุนและส่งเสริมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ทั้งนี้ กระบวนการจัดฝึกอบรมไม่ควรมีเนื้อหาที่มีความซับซ้อนและง่ายต่อการทำความเข้าใจและต้องไม่ใช่คู่มือที่ให้เป็นเชิงวิชาการแบบเข้มข้น

1.4) ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อการจัดระบบคิดให้แก่ชุมชนเนื่องจากการจัดระบบคิดดังกล่าวจะทำให้ชุมชนสามารถนำภูมิปัญญาที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

1.5) ควรมีการสร้าง ความเข้าใจและเพิ่มเติมความรู้ในการพัฒนาเครือข่ายและการสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงและเพื่อประโยชน์ในการพัฒนากิจกรรมด้านอาชีพ และการประสานผลประโยชน์ รวมทั้งการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

1.6) การสนับสนุนในด้านระบบการจัดเก็บผลผลิตหรือเรียกว่า ไซโล เพื่อเก็บผลผลิตที่ยังไม่ได้แปรรูปและผลผลิตที่แปรรูปแล้วอย่างเป็นระบบ ทำให้สามารถรักษาคุณภาพผลผลิตได้ดี ระบบจัดเก็บผลผลิตดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นอีกประการหนึ่งของชุมชนจึงควรได้รับการสนับสนุนโดยชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม

1.7) ควรมีการศึกษาต่อยอดในลักษณะต่าง ๆ ด้วยการบูรณาการศาสตร์หลายด้าน เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและการเชื่อมโยงกิจกรรมประเภทต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการเกษตร กิจกรรมวิสาหกิจชุมชน กิจกรรมด้านหัตถกรรมและอื่น ๆ เพื่อทำให้เกิดลักษณะของการพัฒนาความร่วมมือโดยทุนทางสังคมและจะทำให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาอันเป็นการเพิ่มมูลค่าต่อวิสาหกิจชุมชนโดยเฉพาะวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องของการพัฒนากิจกรรมด้านอาชีพที่มีการเชื่อมโยงกันอยู่มาก การเชื่อมโยงดังกล่าวต้องได้รับการส่งเสริมและการสนับสนุนจากองค์กรระดับพื้นที่ เช่น องค์กรปกครองท้องถิ่น แต่จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่นไม่เห็นความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมากนัก โดยพิจารณาจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนการสนับสนุนและส่งเสริมในด้านต่าง ๆ ดังนั้น องค์กรปกครองท้องถิ่นจึงควรแสดงบทบาทและหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มากกว่าที่เป็นอยู่

2.2) การสร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในชุมชนซึ่งประกอบกิจกรรมด้านอาชีพที่มีการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อทำให้เกิดความสามารถในการพัฒนาไปสู่ความสามารถพัฒนาผลผลิตและบริการให้มีมาตรฐานและคุณภาพที่สูงกว่าที่เป็นอยู่

ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐควรแสดงบทบาทในการประสานเชื่อมโยงและการส่งเสริม สนับสนุนรวมทั้งทำหน้าที่ให้การแนะนำมากกว่าการสร้างความคิดหวังที่จะให้ชุมชนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของภาครัฐอย่างเข้มงวด เนื่องจากชุมชนไม่สามารถเรียนรู้ในสิ่งที่มีความซับซ้อนโดยเฉพาะความซับซ้อนที่ทำให้เกิดความยุ่งยากของกระบวนการปฏิบัติ เช่น การนำนโยบายของหน่วยงานภาครัฐไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชน และนโยบายดังกล่าวได้ให้งบประมาณสนับสนุนแก่ชุมชน ซึ่งชุมชนต้องมีแผนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณดังกล่าว การจัดทำโครงการและขั้นตอนในการได้มาซึ่งงบประมาณมีความยุ่งยากและซับซ้อน ทำให้ชุมชนปฏิเสธในการจัดทำโครงการต่าง ๆ หน่วยงานภาครัฐจึงมีทัศนคติว่า ชุมชนมักอยากได้เงินงบประมาณด้วยวิธีการง่าย ๆ โดยไม่มีเป้าหมายการใช้จ่ายและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

2.3) หน่วยงานภาครัฐควรประสานร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะปัญหาที่ชุมชนต้องการให้ภาครัฐเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุน ได้แก่ ประการแรก กลไกในการใช้ทรัพยากร เช่น ทรัพยากรน้ำที่มักมีปัญหาความขาดแคลนในหน้าแล้ง และปัญหาความสะอาดของทรัพยากรน้ำ ซึ่งมีผลกระทบต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกษตรธรรมชาติเชิงท่องเที่ยว ประการที่สอง กลไกในการจัดการมาตรฐานผลผลิตของชุมชน โดยเฉพาะการจัดทำระเบียบในการสร้างวินัยเพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาการทิ้งขยะ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่อันดับหนึ่งที่มีผลกระทบต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประการที่สาม กลไกซึ่งเป็นข้อตกลงและระเบียบหรือกฎหมายของมาตรฐานคุณภาพผลผลิตและบริการของวิสาหกิจที่มีการเชื่อมโยงกัน โดยเฉพาะการแอบอ้างคุณสมบัติของผลผลิตและบริการจากวิสาหกิจภายนอกพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของชุมชนและเพื่อให้เกิดความสอดคล้องต่อนโยบายภาครัฐ

2.4) การสนับสนุนและส่งเสริมภาคประชาชนตามนโยบายต่าง ๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ภาครัฐควรพิจารณาความต้องการที่แท้จริงของภาคประชาชนมากกว่าการนำนโยบายที่ภาครัฐเห็นว่าน่าจะเป็นและภาคประชาชนควรจะเป็น โดยไม่ได้มีการประเมินความต้องการจำเป็นที่แท้จริง ทั้งนี้ นโยบายภาครัฐส่วนใหญ่ เป็นนโยบายที่ชุมชนมักต้องติดตามทำความเข้าใจ เนื่องจากชุมชนจะไม่เข้าใจในสิ่งที่ภาครัฐคิด ประการสำคัญ การนำนโยบายพัฒนาชุมชนไปปฏิบัติต่อภาคชุมชน และให้ภาคประชาชนเป็นผู้ตามมีผลต่อการพฤติกรรมที่พึง

ภาครัฐเพียงด้านเดียวทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมในนโยบาย ต่าง ๆ มีเพียงผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนที่เป็นกลุ่มคนจำนวนน้อย

2.5) องค์กรปกครองท้องถิ่นเป็นองค์กรปกครองที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ของชุมชนและเป็นองค์กรผู้ประสานในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามโครงการพัฒนาระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน องค์กรดังกล่าวจึงเป็นองค์กรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการในการส่งเสริมสนับสนุนด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การสร้างบทบาทให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่นในฐานะภาคีเครือข่ายหนึ่งของชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการประกอบวิสาหกิจต่าง ๆ ของชุมชนรวมทั้งวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วย